СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIV. Ч. 168. Джерзі Ситі, Н. Дж., вівторок, 21-го липня 1936. — VOL. XLIV. No. 168. Jersey City, N. J., Tuesday, July 21, 1936. THREE CENTS

КІНЕЦЬ КОНВЕНЦІЇ ҐРУПИ ТАВНСЕНДА

КЛІВЛЕНД. — Конвенція ґрупи Тавнсенда, ґрупи „діли суспільне майно" та ґрупи священика Каклина закінчилась. Розпочали цю конвенцію 11,000 делеґатів, а закінчили лише 5,000. Під кінець прийшло в лоні її провідників до розламу та гострої взаїмної критики. Гомер Смит, один з лідерів цеї конвенції, назвав лідера ґрупи „діли суспільне майно", свящ. Смита, блофером, а священик Каклин назвав Рузвелта зрадником і брехуном. За це натаврував Каклина дітройтський епископ Ґаляґер. Всеж таки ця конвенція ухвалила підтримувати кандидатуру Лемке, який обіцяв виконати проґрами тих трьох ґруп, і в додатку свою власну, коли виберуть його президентом.

ФАРМЕРИ КЛОНЯТЬСЯ НА БІК ЛАНДОНА.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Фармерський журнал „Ди Фарм Джорнал", який від 1916 року переводить так зване „соломяне голосування", себто на основі ріжних розмов і листів з ріжними особами та ґрупами старається вгадати, як випадуть вибори, тепер теж перевів таке голосування серед фармерів, на основі якого твердить, що фармери клоняться у бік Ландона. На 46,000 осіб 25,000 є за Ландона, а 20,000 за Рузвелта. За соціяліста Томаса всього ледви 451, а за Лемке 291.

ЗАПОВІДАЄ РОСІЙСЬКО-ЯПОНСЬКУ ВІЙНУ.

НЮ ЙОРК. — До Ню Йорку повернувся з Далекого Сходу директор природничого музею Рой Ендрус, що їздив на відвідини до Китаю та Японії. В розмові з ґазетярами він сказав, що Далекий Східк це кипучий котел. Японія чимраз більше захоплює впливи над Китаєм і прийде час, що вона мусітиме зударитися з Росією, яка в Азії теж має свої інтереси. Назагал Ендрус добре висказувався про Японію та підкреслював, що вона заводить у Китаю лад і порядок.

ПОТРЕБА ВСЕСВІТНЬОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ.

НЮ ЙОРК. — Президент Колюмбійського університету, проф. Николас Ботлер, що тиждень тому повернувся з Европи, подав до загального відома свої враження, в яких сказав, що конче потрібно скликати ще одну світову економічну конференцію, в якій усталеноб важніші фінансові справи, як теж справи міжнародньої торговлі. Він сказав, що розбіжність інтересів европейських країв добігає до краю, і коли такий стан буде продовжуватись, то в Европі, а вслід за тим у цілому світі, мусить прийти до конфлікту, страшнішого ніж у 1914 році.

МОДЕРНА ФАРМА.

ВАШИНҐТОН. — Щоб облекшити фармерам їх тяжку працю, як теж щоби показати їм, що внаслідок техніки працю на фармах можна провадити в „білих ковнірцях", уряд спорядив у Роздейл одну таку показову фарму, в якій є применені всі модерні уліпшення. Всю працю виконують там електричні апарати. Дрова рубає електрика. Теж електричні апарати доять корови. У стайнях є центральне огрівання, як теж зимна і горяча вода. На літо є споряджені електричні вахлярі. Проти мух є вставлені сітки, крізь які пробігає електричний тоќ, що вбиває муху, як тільки вона доткнулася до сітки. Дротяні загороди для пасовиська є наладовані легкою електрикою, так, що корова, діткнувшись їх зазнає легкого потрясення й мусить завернутись. Щоб уприємнити коровам нічну пашу, пасовиська є освічені електричними рефлекторами.

НЕ ДАЮТЬ НУДИСТАМ СПОКОЮ.

ЛОНҐ ВАЛЕЙ (Ню Джерзі). — Лікар Степан Рок заложив фарму нудистів, себто людей, що ходять зовсім наго й виставляють ціле тіло під благодатне насвітлювання соняшними промінями. Та це не подобалось консервативному сусідові, фармерові Сірлесові, котрий думає, що ходити голо — це деморалізує людей. Він почав слідкувати за ними й винайшовши котрогонебудь з нудистів, почав покпивати собі з них, а далі почав навіть стягати на це видовище своїх правовірних приятелів. Нудисти почали ховатись. Тоді моральний фармер Сірлес купив собі... далековид. Тепер він рішив побудувати на своїй фармі підвищення з сидженями, звідки враз зі своїми однодумцями буде так довго дивитися на нудистів, аж доки їм не знудиться й вони не покинуть околиці.

СІЯМСЬКА СЕСТРА ВИХОДИТЬ ЗАМУЖ.

ДАЛЯС (Тексас). — Одна з сіямських сестер (тих, що зрослі тілом), вийшла собі замуж. Друга її сестра не противилася цьому і на всі любовні сцени замикала очі та вдавала, що їх не бачить. Тепер усі троє, себто обі зрослі сестри і чоловік одної з них, виїхали на медові місяці до Ніягари.

СМІЯТИСЯ НА ПРИКАЗ!

Німці приготовляються до цього, щоб приняти чужинців, що прийдуть на Олімпійські ігрища, з сміхом. А що це не така легка справа, видно по тім, що переводять цілотижневі „вправи", щоб вивчити людей, як добре сміятися.

РОСІЙСЬКИЙ ПРОКУРАТОР ВЛОМНИКОМ.

До одного бюра при вул. Свентокшиській у Варшаві вломилися злодії, після чого зловлено двох людей, між ними 50-літнього Дмитра Бобринцева. Показалося, що Бобринцев перед війною і підчас війни був прокуратором російських судів, востанне у Пйотркові. Після большевицького перевороту Бобринцев скитався по світі і врешті увійшов у спілку з одним „касярем", якого знав із часів, коли він був прокуратором, а касяр початковим злодієм. Тепер оба разом добувалися до бюр і розбивали каси. Вкінці його арештовано.

ОТРУЇВ СВОЇХ УБИВНИКІВ.

Члени дикого австралійського племени напали на англійського мисливця в північній частині Австралії і важко поранили його списами. Мисливець з трудом доволікся до своєї колиби і взявся до роботи, бо знав, що дикуни прийдуть туди за ним. Останніми зусиллями він понасипував отруї до соли, муки, цукру та чаю, знаючи, що дикуни кинуться на його припаси. Так і сталось. Мисливець помер від ран, а його напасники від отруї. Ратунковий відділ знайшов трупа мисливця, а довкруги покорчені тіла дикунів.

СМЕРТЬ ПІД ЗРІЗАНИМ ДЕРЕВОМ.

У Ясінці Масьовій, пов. Турка, Петро Комарницький зрізував дерево в лісі і не встиг відскочити на бік, як деревина падала. Нещасного придавило на смерть.

ЖІНОЧА ПОЛІЦІЯ.

Головна команда державної поліції у Варшаві орґанізує перші кадри жіночої поліції по провінціяльних містах. У Вильні і Лодзі вже є поліцайки. Їх головне завдання поборювати торг живим товаром та розпусту.

СПІЗНЕНІ ЛИСТИ.

Цими днями дістали кілька лондонців листи, які прийшли до них трохи запізно, бо 28 літ після їх висилки. Оце спізнення пояснила управа почт так: Недавно направляли одну почтову скриньку. Виявилося, що вона виконувала свою службу вірно 28 літ. Але саме 28 літ тому повстала в ній між отвором і одною стінкою розколина, куди попало кілька листів. Коли щойно тепер їх там відкрили, радили в головній почтовій управі, чи не краще булоб їх знищити. Але взяла верх правдомовність: управа розяснила в окремім письмі всім адресатам, через що листи доходять до них так пізно. Цікаво, що всі адресати ще живі. Хоч вістки, які вони дістали, перестаріли, марки на листах радуватимуть філятелістів.

КАРИГІДНЕ УРЯДУВАННЯ НА ПОЧТІ.

Книгарня ім. Шевченка у Львові вислала почтову картку до видавництва ОО. Василіян у Жовкві, замовляючи книжки. Хоча картка була заадресована дуже читко, до того з написом „дуже пильне", картку звернула почта по довшім часі недоручену з допискою „ретур" та — що найважніше — з почтовою печаткою „Москва". Значить, на польській почті є або анальфабети, що не знають навіть української азбуки, хоч знати є обовязані, або злобні шовіністи, що українську посилку спрямовують замісць до Жовкви до Москви.

ВОЛОЦЮГИ ПІДПАЛИЛИ ДІМ.

Волтер Пасурлоцький, що мешкає на передмістю Едмонтону, повідомив поліцію, що якісь два йому незнайомі волоцюги застукали 10. червня, в третій годині в ночі, до дверей його помешкання. Коли він, відчинивши двері, запитав їх, чого хочуть, вони зажадали, щоб позволив їм у себе переночувати. Пасурлоцький заявив, що не може сповнити їх бажання, бо у нього нема місця, щоб їх переночувати. Почувши таку відповідь, волоцюги силою ввійшли до хати, кинули щось на піч, від чого повстав огонь, а тоді чимскорше втекли з хати. Пасурлоцький збудив жінку, яка побігла повідомити пожарну сторожу про вогонь, а сам почав виносити на двір меблі, що були в хаті. Дім, що складався з 4 кімнат, згорів до чиста. Страту покриває обезпечення на суму $1,300. Поліція веде слідство, щоб дійти правди в тій дивній та загадковій справі.

ОНТЕРІО ПОЗИВАЄ ДО СУДУ ФІРМУ В ІМЕНІ ПЯТЕРНЯТ.

Міністер праці й допомоги Крол запізвав у Філядельфії американську фірму, що виробляє дитячі забавки, на $50,000 відшкодування за те, що та фірма на своїх оголошеннях уживає без відповідного авторитету імен і світлин пятерняток Діон. Міністер Крол, яко головний опікун пятерняток, подав у позві, що пятернятка є абсолютними власницями своїх імен, популярности і явища свого уродження, і хто бажає дороблятись на них, мусить відповідно за привілей заплатити.

ПЕРЕНЕСУТЬ БОБРІВ НА ПІВНІЧ.

Щоб розмножити бобрів у північній части провінції Саскачеван і забрати їх з дистрикту Мейпел Крік, де вони спричиняють поважну шкоду повенями, шість індіянів з Пелі і Карлтон зачали ловити їх у сусідстві провінційного парку. Роботу цю зарядив інспектор індіянських справ, В. Мюрісон. Індіяни сподіваються зловити до 150 бобрів в трох тижнях. Минулого року ті самі індіяни зловили певне число бобрів в Оніон Лейк і перевели до Медж Лейк. Уживають при тім лапок, які окружають звірятка і їх не калічать. Індіяни ловлять їх також у той спосіб, що проривають таму і ловлять їх у домівках без ніяких лапок.

ПРИСИПАНІ НА ВУЛИЦІ.

На Ягайлонській вулиці у Львові, де задля перебудови викопали рів два метри глибокий, повстав високий насип землі, який забезпечили дошками. Переходив туди 60-літній залізничий емерит Карло Дурляк із жінкою і обоє присипала земля. Прикликана негайно поліція відкопала обох, а рятункова стація перевезла їх до шпиталю.

ДО ЧОГО ДОВОДИТЬ ВИНО.

Михайло Тарнавський і Йосиф Лизак, оба з Ню Торонто, вижидають довшого речення у вязниці після того, як суддя визнав їх вину у кількох обвинуваченнях. Свій упадок завдячують вони пиятиці. Взялися вони пити вино в суботу, зполудня, пили до безтями, а потім повиходили на вулицю дуріти. І так, украли вони ґумові колеса до авта, замаскували собі обличчя хусточками та напали в авті на сидячу панну Вивієн Пітеро з її товаришем Е. Саботчуком. Лизак затягнув її у задне сидження і старався знасилувати, але коли маски позлітали, вони настрашилися та повтікали. Біля півночі вони попали до рук поліції, але й тоді дурійка ще не вищуміла їм з голов, бо Лизак ухопив залізне ліжко у своїй камері та старався ним розбити стіну. За доконані шкоди вязниці додано їм окреме обвинувачення.

ВЕРНУВСЯ З ДАЛЕКОЇ ПІВНОЧІ.

Данило Біліда, з Ричмонд Парк, Алберта, вернувся по однорічній неприсутности з далекої півночі, де занимався цілий час треперством, тобто ловлею диких звірів у лапки. Він каже, що зловив у лапки майже 1,000 білих ласиць і тому не жалує, що такий довгий час жив здалека від цивілізованого світу, де панує 9-місячна ніч і зима, а лише тримісячний день і північне горяче літо.

СИЛА ГРОМУ.

Підчас громовиці в Сухій, пов. Бельско, господар Альойз Буріян косив траву на сіножати. Бачучи, що буря дужчає, він кинув косу на землю. В туж мить ударив грім у косу, причому поразив Буріяна і відкинув його на кільканацять кроків до рова з водою, в якій він утопився.

СКІЛЬКІСТЬ ДІТЕЙ — ЦЕ КЕПСЬКИЙ ЖАРТ.

Промовляючи до закінчуючих курси шпитальних доглядачок, д-р. Брюс, заступник губернатора Онтеріо, натаврував рух за побільшення уродин дітей. Мав він на меті заповіт мілюнера Милера, котрий оставив пів міліона долярів для тої матери, що матиме десятеро дітей упродовж десятьох літ, що започаткувало змагання між багатьома матерями в Торонті. Цей заповіт на думку д-ра Брюса є кепський біольоґічний жарт. Якість, а не число є найважнішим чинником у виплекуванню раси. Пів-нормальна, спомагана дитина, не є бажана для держави, з якої то расово-евгеністичної точки ми не дивился. Якість дітей є найважнішою справою.

НОВА ГОРОЖАНСЬКА ВІЙНА В ЕСПАНІЇ

ЛІСБОНА (Портуґалія). — Нема точних інформацій щодо того, що діється в Еспанії. Події зміняються там кожної хвилі. Фактом є, що в Африці, в еспанськім Мароку, вибух серед військових бунт, звернений проти теперішнього лівого еспанського уряду. Цей бунт зчинив у Мадриді, столиці Еспанії, такий заколот в урядових колах, що впродовж 24 годин були аж три премієри. Повстанські частини захопили ціле еспанське Мароко, як теж заняли в Еспанії місто Кадіз та навязали звязок з революційними частинами в місті Севілі. Уряд звернувся до „людового фронту" за допомогою і роздає зброю робітникам. Кажуть, що майнери беруться боронити лівий уряд. Революційний рух є кермований монархістами. Головою його є ґенерал Франціско Франко. Він візвав лівий уряд до колєктивної резиґнації. Та по стороні уряду осталася покищо більша частина війська, а льояльні летуни налетіли на збунтовані частини в еспанськім Мароку і бомбардували палату високого комісаря в Тетуані, причім убили 20 осіб. Найвищий магометанський духовник помер з потрясення, коли почув, як бомбардують місто. Нараховують до 40,000 повстанців у Мароку. На сторону повстанців перейшли три воєнні кораблі, що їх уряд вислав проти них.

ДИВНЕ СТАНОВИЩЕ ПОЛЬЩІ В СПРАВІ ДАНЦІҐУ.

ВАРШАВА (Польща). — Польський уряд засипано протестами в справі завішення конституції міста Данціґа. Завісив її данціґський сенат, що є контрольований націстами. Польська преса пише, що тепер є дуже догідна хвиля для Польщі здобути більші впливи в Данціґу, бо половина населення міста є з Польщею, бо незадоволена з націстичного правління, яке здушує силою всяку опозицію і свободу та править містом при помочі тайної поліції. Та всі ті арґументи не промовляють до польського уряду, який заявив, що він мусить вперше точно перестудіювати, чи нові зарядження данціґського сенату є дійсно шкідливі для Польщі. А про охорону данціґської опозиції має дбати Ліґа Націй.

ЖИДИ ТЕЖ ПРОТЕСТУЮТЬ У СПРАВІ ДАНЦІҐА.

ЖЕНЕВА (Швайцарія). — Нюйорський рабін д-р Стефан Вайс вислав в імені Жидівського Комітету протест у справі зарядження данціґського сенату, що забороняє заріз худоби за жидівськими релігійними приписами. Протест є звернений до Антона Ідена, британського міністра справ заграничних, що є президентом Ради Ліґи Націй.

ПОЛЬСЬКИЙ ПРЕМІЄР ПОТІШАЄ.

ВАРШАВА. — ПАТ подає, що в польського премієра була жидівська купецька делеґація, яка нарікала на жидівський бойкот, ведений польськими націоналістичними кругами. Премієр заявив, що подбає, щоб жидам не було кривди.

ХОРВАТИ ВЖЕ ЗБРОЯТЬСЯ.

ЗАҐРЕБ (Хорватія). — Виходить, що хорвати готуються до збройної розправи з Сербами. Нема порозуміння між синами одного й того самого народу. Хорватська Селянська Ліґа Оборони, військова орґанізація, зорґанізована для боротьби з „сербським наїзником", відбула переглядь своїх сил. Сталося це з нагоди уродин хорватського провідника Володимира Мачека. Тисячі селян зіхалися до села, де Мачек має своє господарство, і там віддали йому поклін та зложили в дарунку чудовий хорватський народній стрій. У промові до селян Мачек сказав, що Бог сказав і хорватським селянам, що будуть їсти хліб у поті чола, але не казав їм, щоб вони потилися на те, щоб інші їли їхній хліб. І тому, казав Мачек, треба хорватським селянам орґанізуватись і творити силу, щоб можна було звести боротьбу з чужинецьким наїзником. Преса пригадує, що вже по тім можна пізнати, що є велике напруження між хорватами і сербами, бо перед двома роками Мачек іще говорив про „наших сербських братів". В Заґребі перемашерували перед домом Мачека яких 100,000 селян. А провідник словінців заявив, що словінці будуть боротися разом з хорватами за вільну Хорватію і вільну Словенію.

СОВЄТСЬКИЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМ, ЧИ РОСІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ?

МОСКВА (Росія). — Ленінґрадська „Правда" виступила з гострими закидами проти відомого в світі астронома професора Бориса Герасимовича за те, що він деяких своїх творів не видрукував спершу по російськи, а дав їх друкувати в наукових журналах чужих країв і не російською мовою. Кажуть, що кампанія проти проф. Герасимовича є тільки потвердженням того, що вже діється в Совєтах від двох років: скріпити всією силою націоналістичний московський дух.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee.

Entered as 2nd Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016. 4-0807.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

А ХТО ПО НИХ?

Відходять від нас. Відходять оті Союзові ветерани, що стояли в наших рядах по трицять кілька років, а завжди були Союзовцями без скази. Відходять ті, що як тільки вступили на американську землю, вважали своїм природним обовязком стати зорганізованими і карними членами великої української родини — У. Н. Союзу. Відходять ті, що розумом розуміли, а серцем відчували, чим є У. Н. Союз для українського іміґранта в Америці і чим він є для українського робітника. Відходять ті, що добре знали, яким великим добродійством є У. Н. Союз для Рідного Краю і для нашої визвольної справи.

Оті думки насуваються, коли глядимо на коротке звідомлення про бл. п. Андрія Гальчака з Мікіз Ракс, Па., що помер, маючи всього 57 років, з чого перебув трицять кілька років у членстві У. Н. Союзу. І нам здається, що чуємо слово Покійного, висказане з нагоди 40-літнього ювилею У. Н. Союзу. Це просте, але щире й розумне слово, яке тяжко було Покійному вимовити, бо сльози не давали, коли приходилося згадувати за ті великі перешкоди, які треба було Союзові перебороти, щоб вкінці його ідея затриюмфувала. Та найзнаменнішою прикметою Покійного була його льояльність до організації і її проводу. Які не вириналиб закиди проти організації, які хто не ставив би неоправдані домагання, Покійний завжди мав відвагу сказати своє характерне слово. Коли приходилося Покійному писати до редакції, щоб її поінформувати про народний рух у Пітсбурщині, чи радше про застій у народній праці, чи про які непорозуміння чи тертя, Покійний завжди писав правдиво, по совісти, і давав від себе завжди щирі поради, з яких не виднiла ненависть до ніякої особи чи групи, а тільки ясніла любов — до справи.

Згадуючи за бл. п. Гальчака, ми хочемо тимсамим згадати і за інших, подібних до Покійника простих наших робітників, що мають золоте серце для нашої організації й для нашої ідеї. Отих тихих робітників стає чимраз менше. І це заставляє нас пригадувати тим, що ще живуть, що У. Н. Союз і надалі не могтиме обійтися без таких, щиро йому відданих ідеалістів. Тому треба, щоб з молодого, тут родженого покоління виростали нові такі сили. Треба таких, щоб уміли добачувати в У. Н. Союзі оте величне, що розбудовувало нашу іміґрацію. Треба таких, щоби бачили, що Союз ще й тепер зуживає величезну скількість своєї енергії, щоб нашу іміґрацію обєднати, скріпити і затягнути її до спільної праці для добра нашої спільної ідеї. Тому саме за кожним щирим робітником, що від нас відійшов, повинен приходити новий, щоб продовжалась добра робота. Крім цього придбанням нових членів до У. Н. Союзу віддаємо теж якнайкращу пошану тим нашим чесним піонірам, що від нас відходять.

ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ ВИЗВОЛЕННЯ

Стверджуємо новий наступ московського імперіялізму для здобуття українських народніх мас. І то не тільки на землях під Польщею й Чехословаччиною, але й на іміґрації, а спеціяльно в Канаді та в Злучених Державах Америки. Побачивши, що вже ніхто більше не ловиться на вудку „чистого" комунізму, московські большевики не вагаються перекреслювати давні принципи і вертатися до принципу приватної власности, до зміцнення родинного життя, та навіть до визнання права людини вірити в Бога та ходити до церкви. І все те для успішности боротьби з „фашизмом", що нібито загрожує цілості й непорушності советського Союзу.

Не знаю, як у дійсності стоїть справа з тою загрозою від „фашизму" цілості советського Союзу. Живучи від довгих років у фашистівській Італії, можу сказати, що дотепер не помітив я жадних ознак скорого наступу фашизму на советські землі. Кажуть, а ще більше пишуть, що ця загроза наступу йде не стільки від фашистівської Італії, скільки від „фашистівської" Німеччини. Не знаю, як там справа стоїть із Німеччиною. Знаю тільки, що між Німеччиною і Советами лежать території інших держав, які досі ніяких послуг, щоб служити мостом для перемаршу німецької армії на советську територію, Німеччині не пропонували. І знаю також, що подібні послуги для перемаршу московської армії, а особливо проти авіяції Німеччини, пропонувала Москві і Румунія і Чехословаччина. Ця остання навіть побудувала для московських літаків цілу низку летовищ. Отже справа тут не зовсім неясна, хто саме на кого збирається нападати і хто кому загрожує.

Але менше з тим. Досить ствердити, що московські большевики галасують, що найбільший їх ворог є „фашизм", і що саме існування советської імперії є загрожене „фашизмом", щоб я, **не будучи „фашистом",** а тільки українцем, який відчуває біль і траґедію нашої пригніченої під московським чоботом рідної України, почав вигукувати на цілий світ: „Хай живе фашизм, що загрожує найбільшому ворогові моєї любої, але нещасної Батьківщини!" Ворог мого ворога мусить бути моїм спільником.

І то тим більше, що московські большевики дуже добре розуміють, що справжня загроза для їх панування походить не від отих усіх удаваних „фашизмів", а таки від свідомих свого національного обовязку українців. І тому то вони в своїй розгнузданій пропаґанді не звертаються проти якоїсь одної української „фашистівської" партії (бо така і не існує), але проти всіх національно думаючих і відчуваючих українців. Погляньте на їх часописи. Прислухайтеся до їх демаґоґічних промов, а побачите, що в московських большевиків та їхніх аґентів, українських запроданців, „фашистами" називаються і уґодовці з УНДО, що намагаються за всяку ціну зискати ласку Польщі, і уенерівців, що ту ласку давно зискали, і завзяті націоналісти з ОУН, що заповнюють вязниці тої Польщі та час від часу прикрашають її шибениці. Всі вони — „фашисти", всі вони — однаково зраджують „народ". Але для кожного, хто вміє дивитися власними очима, ясно, що українські націоналісти не тільки не „зраджують народу", а віддають за нього все, що мають, навіть і життя своє.

Стоїмо перед новим наступом московського большевизму в цілій Европі. Крівава хвиля вже давно заливає Еспанію. Починає все частіше загрожувати Франції. Пробивається через услужливу Чехословаччину до середньої Европи. Загрожує нашим землям під Польщею. Мусимо боронитись. А оборону нашу мусимо будувати на мужньому спостеріганню дійсних фактів життя. Перший, і для нас найголовніший, факт життя є поневолення нашого народу большевицькою М о с к в о ю. Байдуже, що ця большевицька Москва замилює тепер очі — після провалу байки про „комуністичний рай" — байкою про „демократичні свободи". Ці „демократичні свободи" п. Сталіна, найгіршого диктатора цілого світу, є звичайнісінька брехня для наївних дурників. Але колиб вона навіть, що не може бути, була правдою, мусимо памятати, що для нас демократична Москва буде такою самою мачухою, якою є Москва большевицька. Для нас тільки один факт міг би бути міродатний: вихід московських військ з України й проголошення України дійсно незалежною державою. А що на це Москва ніколи добровільно не піде, то мусило змагати до того, щоб наш великий сорок-міліоновий нарід її до цього примусив. І чекаючи того та до того готуючись, не зражаймося ріжними большевицькими вигадками. Кажуть вони, що ми „фашисти", — байдуже! Можемо називатися, як хочемо, але мусимо бути тільки українцями, що змагаються неухильно і безнастанно на всіх відтинках національного фронту, де тільки нас поставило життя, за **повне національне визволення** нашої великої Соборної України.

Евген Онацький,
Рим.

„ЧИ ВІЛЬНО СЕЛЯНИНОВІ ЗАЙМАТИСЯ ТОРГОВЛЕЮ І РЕМЕСЛОМ?"

(Допис з Рідного Краю).

У Польщі ведеться тепер сильна **антисемітська пропаґанда,** а плекають її головно ріжні відтинки ендеків, то є національно - демократичної (вшехпольської) партії.

Зокрема ендецька молодь сильно захоплена протижидівською аґітацією. По високих школах Польщі молоді ендеки таки й чинно виступають проти жидів та силою жидів-студентів не допускають до викладових саль.

З цеї причини уже нераз були на якийсь час замикані високі школи, або бодай виходили розпорядки, що слухачі жиди мусять сідати в лавки з одного боку викладової салі, а християни з другого боку.

Той антисемітський дух перенісся і на село, а причинилися до того немало дуже тяжкі матеріяльні відносини, серед котрих воно живе. Загострення настроїв між жидами і католиками у польських містечках та селах стає чимраз більше і вже приходило нераз до крівавих розрухів, особливо, коли жиди, у власній обороні чи зі страху або і провокаційно, убють християнина.

І так наприклад прийшло до великих розрухів у Минську Мазовецькім недалеко Варшави, де жид убив поляка вахмайстра Буяка. Поляки з пімсти влаштували неабиякий погром.

Такий погром був і в Одрживалю, а тепер ведеться вже довший час у Радомі карний процес проти погромників, які мстилися на жидах за вбивство в містечку Пшитику ґазди Весняка.

З тої нагоди оголосив звісний україножерний „Іл. Курер Цодзенни" вступну статтю під заголовком: **„Чи селянам вільно заниматися торговлею і ремеслом?"**

Стаття така характеристична для польсько-жидівських відносин у Польщі, що ми подамо тут головні її уступи.

Містечко Пшитик (Przytyk), радомського повіту, має **3,500** мешканців, а в тім лиш одну десяту частину християн-Поляків. Решта — жиди, що досі жили з торговлі з околичними селянами.

Від осени мин. року по погромах в Одривалю розпочався рух бойкотовий і сильно підтяв жидівські ґешефти.

Жид-млинар Ленґа оповідав авторові статті, Опйолі, таке:

„Давніше мав я тижнево 100 до 200 метр. сотнарів селянського збіжжя до змелення а тепер мій млин стоїть без руху, бо ніякий селянин не привезе збіжжя до мене.

„За три останні місяці лиш один селянин привіз до мого млина трохи збіжа до змелення, але коли вернувся домів, то побачив, що цілий його молодий сад хтось вирубав, а на однім пеньку лишив карточку „свій до свого".

Терор селян не є так дуже звернений проти жидів, як радше проти тих селян, що в жидів купують або їм що продають.

Впродовж перших двох місяців по вбиттю Весняка в Пшитику повстали в західній части радимського повіту 160 хлопських торговельних фірм, з того 50 у самім Пшитику.

„Було би однак великою помилкою — пише Опйола, думати, що бойкот жидів та основування християнських склепів повстає з якоїсь расової ненависти до жидів. Властива причина цього живлового руху лежить в економічних відносинах, бо селянин, котрому земля під ногами корчиться та чимраз менший дає дохід — шукає ратунку в торговлі. Інтересним є, що та власне розбуджена охота до торговлі проявляється **не** у формі спілковій, **кооперативній,** але у формі **приватного** підприємства.

І ось на терені пятьох сусідніх повітів (радомського, опатовського й інших) повстали впродовж одного року **2,500** нових станиць християнської людової торговлі. І в тім нема ніякого перебільшення, бо коли би прийшлося почислити ще і всіх „страґанярів" (що на столиках на торзі продають й похатників — то те число ще би бодай вдвоє збільшилось.

Є фактом, що у згаданих 5-тьох повітах селяни цілком опанували торговлю споживчу, а також і рільними продуктами. Дотого — всі жидівські млини стоять неповорушні, а християнські мелять безупинно.

Донедавна мали жиди виключний монополь **торговлі товаром,** але від року і її взяли в руки селяни, а також на заріз віддають до цілої низки християнських яток, котрі повстали в Радомі (9) і в сусідніх містечках.

В однім селі коло Радомя три молоді селяни продали трохи зі своїх ґрунтів сусідам, та з капіталом **2,000** злотих взялися до торговлі товаром. Один з них виступив зі спілки та впродовж одного тижня заробив 300 зл. і є дуже вдоволений зі свого нового фаху.

Ще торік 70 процентів садів були взяті в державу жидами; але цього року всі сади є вже в руках хлопських державців. Що більше: десятки селян та селянок, що донедавна були безробітними — пустилися на похатництво та продають по селах ріжні предмети ґалантерійні та потрібні до щоденного вжитку (шварц, мило, голки, стяжки і т. ін.). Таксамо торговля молоком (поза кооперативою), яйцями та яриною перейшла в руки селян, а що найцікавіше: появилися свої власні, **селянські ганделеси,** що скуповують або беруть у заміну старе залізо, шматки, збите скло і т. ін.

А в Рнадомі повстав перший християнський склеп з готовим одінням, а також склад дров і матеріялів будівельних, склеп з залізом та дві фабрики цукорків.

У Пшитику підчас понеділкових ярмарків стоять уже 41 християнських „страґанів" (купецьких столиків), а лише 10 жидівських могли покищо видержати конкуренцію.

Як бачимо, то в цей спосіб розширюється незвичайно область селянських зарібків. Селяни кинулися з живловим запалом до торговлі в переконанні, що вона може на селі успішніше зарадити безробіттю ніж ґаздування на дрібних парцельках.

Один молодий селянин, що півтора року тому продав споро землі, а позискані з цього гроші обернув на торговлю телятами, заявив п. Опйолі:

„Я тепер ліпше жию ніж навіть 25-морґовий ґазда і міг би і йому на випадок потреби позичити пару десяток або і соток".

Рівночасно з селянською торговлею та під її опікою розвивається дрібне ремесло, а то також під кличем **„свій до свого".** І так у радомськім повіті більше як сто шевців та кількадесять кравців мають сталу роботу, а потреба ще шапкарів та інших. Християнські склепи по містечках і селах мають тепер подвійно стільки обороту, що перед двома роками.

Цей повний розгону і запалу свідомий народній рух викликує просто жах і розпуку у жидів. Вони жалуються:

„Чого хлоп має братися не до свого діла? Пощо йому братися до торговлі, коли він має рілю?"

Та в тім то і суть цілого того руху, що ріллі вже селянинові не стає і він приходить нарешті до переконання, що чейже й інші способи зарібку стоять для нього отверті.

На питання, поставлене п. Опйолою: „Чи вільно селянам заниматися торговлею і ремеслом?" відповів зараз на другий день жидівський **„Нови Дзеннік"** великою статтею, що має той самий заголовок. Він каже, що „вільно", але хлоп повинен мати вудповідне приготування до цього „через довго треваючу науку та засвоєння собі потрібних кваліфікацій".

Гарно це сказане, — але чи ті сотки тисяч жидівських торговельників справді покінчили якісь торговельні академії чи курси? Придивлявся один з дргим, як тато хлопа обшахровує, та і він на таке пустився. А дальше каже „Нови Дзеннік", що боротьба конкуренційна є дозволена, але не політична або й фізична.

Отже ту „фізичну" боротьбу викликали в згаданих містах самі жиди власне через „фізичне" закатруплення по одному християнинові. Це переляло однак вже чашу терпеливости християн і так прийшло до погромів, а потім до плянових бойкотів. І так нпр. фотоґрафують тих, що йдуть до жидівських склепів, а потім і на них бойкот поширюють.

Ми тут не хвалимо тих насильних способів конкуренції. Ми лиш нотуємо факти і даємо звіт з полеміки між двома ґазетами, що друкуються польською мовою.

Ми вже звернули увагу редакцій деяких наших популярних кроєвих часописів на ці прояви, котрі заінтересують безумовно і нашого так дуже млавого селянина. І йому вже вривається терпець і відкриваються очи на це, що мусить шукати нових джерел зарібків, тимбільше, що приклади має перед очима.

Зрештою і це піднести належить, що жидівські купці обходяться з своїми клієнтами-селянами майже все дуже нечемно, а навіть провокаційно. А вже торговлі товаром руйнують просто селян підступними умовами (договорами) з ними та випливаючими з них процесами. Тисячі селян пішли вже через це на жебри.

На жаль, клич „свій до свого", дуже поволі знаходить відгомін у душах нашого селянства, а вже найбільшими грішницями на тім полі є наші старші ґаздині.

І у тому напрямі, в напрямі усвідомлення наших селянок мусять передовсім працювати наші краєві жіночі орґанізації.

Іван С.

Карло Ештін.

НИНІШНІ ЧАСИ

Жан Бурже був директором великого підприємства в Парижі. Мав доходу 200,000 франків і вроджений талант пускати негайно в оборот цю суму. Ба, його талант сягав навіть далі, бо суми, що їх Бурже пускав в оборот, перевищали значно його справжні доходи.

Бурже мав сорок літ, був парубком молодечого настрою, а крім того жив у Парижі. Ось три причини, чому жив життям, як то кажуть, понад стан.

Прийшла скрута, а разом із нею скорочування життевих вимог. Самособою, не почалося від директора, а всеж прийшов день, коли директор не мав чим кермувати й Жан Бурже найшовся поза дужками підприємства.

Вже за кілька днів запримітив, що його дотеперішні вірителі, які кланалися йому дуже низько, кланяються ще йому, також приятельки всміхаються до нього.

Тому й далі не журився.

Одного дня, під впливом Марґарети (сам не впав би на таку думку) постановив зробити обрахунок свого стану посідання. Жалюгідне зіставлення виявило, що крім багацтва в біллі, двацять пар обуви, сімнацять одягів, сто пятьдесят папіросок, мав іще півтора франка в готівці. Наслідок білянсу був такий, що Марґарета, чарівно всміхаючись заповіла йому, що заручується з послом до парляменту. Тоді щойно Бурже зорієнтувався, що перед ним отвирається пустка.

Можна про це думати, що завгодно, а всеж фактом було, що його вірителі за всяку ціну старалися видістати свої гроші, не погорджували теж і писемними упімненнями. Деякі були настільки настирливі, що після сутички зі служницею напастували його в хаті.

Чи то тому, що Бурже давав позички негідним одиницям, чи тому, що вірителі на всьому світі однаково захланні, досить, що одного недільного передполудня Бурже нарахував у себе двацять пять екзекуційних наказів, трицять дві скарги та сорок сім упімнень.

Та й тепер не втратив голови.

Одно лице дуже дивувало Буржета. Всі впоминалися, скаржили, екзекували: господар, швець, ювілер, прачка, навіть голяр, усі, лише кравець — ні.

— Порядний чоловік з того Мерсієра — ствердив Бурже — направду чесний! — І Бурже радів, що знайшов білого крука серед громади вірителів.

Час минав. Бідний Бурже не міг уже вийти з хати, щоби не впасти на вірителя, що поглядав на нього глумливо або й говорив погані слова.

— Лиш один Мерсієр був людяний — розповідав Бурже приятелям. Ніразу не впімнувся.

— Це справді порядна людина, — признавали приятелі.

Так росла леґенда про кравця Мерсієра. Бурже додавав:

— Зате він буде перший, що одержить свій довг! — Приятелі дуже хвалили цю Буржетову постанову.

Час минав, а рівночасно змінювалася доля людського життя. Бурже був знову директором великого підприємства. Вірителі кланялися тепер низько, приятельки надскакували. Бурже дивився на все те з погордою, думав виключно про одного, що серед збіговища був такий вирозумілий для нього в його нещастю.

Кравець кудись перепровадився, одначе Бурже на щастя стрінув раз його челядника. Розрадуваний впав на челядника та став вихвалювати перед ним Мерсієрові чесноти.

— То чесна л ю д и н а, ваш пан Мерсіє. Найпорядніша людина, яку знаю — говорив із захопленням Бурже.

Челядник Павло слухав легенько всміхаючися, а це дуже дивувало Буржета. Тому замовк на хвилинку, а тоді Павло сказав преспокійно:

— Пан Мерсіє рік тому втік до Південної Америки, а довгів оставив на вісімсот тисяч франків.

ХТО МАЄ КАЛЕНДАРІ У. Н. СОЮЗУ З РОКІВ ВІД 1896 ДО 1910?

Проситься про це повідомити редакцію „Свободи".

"SVOBODA"
81-83 GRAND ST., або P. O. BOX 346,
JERSEY CITY, N. J.

ВЕЛИКИЙ ПРОЦЕС ОУН У ЛЬВОВІ

(Подано за львівським часописом „Діло").

Промова обор. д-ра С. Шевчука.

Веселий настрій на салі.

Підс. Рачун — говорив оборонець — цей селянський хлопчина у вишиваній сорочці попав на лаву підсудних зовсім припадково. До ОУН не належав і цього навіть не говорили, поліційні агенти, слухані тут як свідки. Єдиною його провиною хіба те, що з молодечої нерозваги на прохання свого кревняка Івана Мельника прибив печатку на підсунених йому документах тотожности. Але він на хвилину уявив собі, що він війт. Тому взяв до рук печатку, як батько виймав зза холяви і прибив її на документах тотожности. (На салі сміх і загальна веселість). Наслідок такий, що підс. Рачун попав тут на лаву підсудних. Його батька, війта, нагнали. Але це трапляється не лише війтові, це трапляється теж воєводам (знову сміх!). Зате І. Мельник, який підсунув молодому хлопцеві блянкети, ходить собі нині преспокійно на волі, ніхто його не чіпає і спокійно спить зі своєю жінкою (на салі сміх). Далі оборонець вияснив, що підс. Рачун не знав, навіщо прибивав печатку, ні не знав ніколи М. Цара, вбивника дир. І. Бабія. Тому просить, щоб присяглі судді заперечили питання щодо вини підс. Рачуна і пустили його до рідного села куди ввесь час линуть його думки. Ця промова переплітана веселим гумором і дотепами, прогнала зі салі понурий настрій і залишила добре враження, що підс. Рачун дійсно невинний.

Промова обор. д-ра В. Загайкевича.

Примана вязниці та її вплив на формування світогляду.

Зближаємося до кінця процесу і незадовго замкнуться на довгий час двері. Цей політичний і масовий процес — це ще один документ до історії цього краю. Оборонець пригадав думку проф. д-ра Етінгера, який сказав: „Коли якась одиниця нарушує норми суспільности, серед якої живе — це доказ або ненормальности устрою або доказ недомагань і хиб даної суспільности". Дивні рефлексії огортають мене, — каже оборонець — коли бачу, що наше найкраще найенергічніше молоде покоління огортає примана і чар вязниці, бажання терпіти за народню справу. Це знає дуже добре польська суспільність, яка 150 літ перебувала під чужою займанщиною. Між вами, поляками, є велика людина, яка писала про цей чар, примону вязниці. Це людина, яка вхлинула сама історичне і психольогічне значіння цього вязничного життя для одиниці і для суспільности. Ця людина писала: ...„150 літ історії Польщі не зробили з вязниці нічого іншого, як лише частину щоденного життя. Тоді вязниця стала сама частиною польської політичної думки. Дитина родилася неначе предистинована до розуміння і думання про вязницю". Так писав про психольогію вязниці перший маршал Польщі Й. Пілсудський. Ця примана вязниці для поляків закінчилася з хвилиною здобуття польської держави. Нині цей чар вязниці захопив нашу суспільність, у першу чергу наше молоде покоління. І тому насуваються дуже поважні рефлексії, коли мається до діла з людьми, які вважають за свій найкращий обовязок служити батьківщині і за це йдуть до вязниці. Судова саля не розвяже того, що нуртує в цьому краю. Ні присудами, ні судовими екзекуціями не розвяжеться цієї проблеми. Зате розвяже його лише історія, яка прийде по їхніх вчинках.

З того факту, що це політичний і масовий процес, виринає знову велика небезпека. Чому? Бо основою всього, що тут на салі балакається, є національні і політичні ріжниці. Другою важною причиною є те, що тут стільки підсудних, переслухано масу свідків, згадано стільки подій у цьому масовому процесі, що дуже легко може бути знехтована, закрита засада індивідуалізації поодиноких осіб і подій.

Якщо запитаємо, що спонукало багатьох підсудних до того, що вони завернулися з вигідної дороги животіння і ввійшли на шлях, на якому видніють сірі мури вязниці і примари смерти, коли запитаємо про те, то знайдемо відповідь, яка неначе ясний промінь кидає гарне світло на підсудних. Ця відповідь, це ніщо інше, як велика любов до батьківщини. Це велика стихія національної ідеї, яка огорнула мозок і серце. Вона взяла у свої обійми цих людей без ніяких застережень і компромісу. Вона витиснула свій знак на їх характерах, на їх душі, вона кермує їхніми думками. В нас уже теж минулися часи байровізму, часи плаксивих сентиментів і тихої любови.

Ця розправа відкриває перед нами великі моменти. Коли підсудним закидали тут конкретні вчинки, вони не признавалися, але заявляли: так! Як пригадаю собі той момент, — каже оборонець — коли говорилося про атентат на совєтський консулят, який мав потрясти сумлінням нашої суспільности і цілого світа, то ми почули, що розписано анкету для добровольців, бо виконання цієї пімсти потягало невідклично за собою кару смерти. Бо той, хто мав бути местником, не міг утікати. Він мусів заявити прилюдно: так, я це зробив з таких і таких мотивів. Це щось величне і тяжко підходити до такого діла з цією зеленою книжечкою, з карним законом. Це щось величне, що могла дати наша молодь. І пригадуються слова: „Як тршеба на сьмерць, ідон поколення, як каменє пшез Боґа ржущоне".

Матеріяли з польської визвольної боротьби стверджують виразно, що чим більший гнет, тим лекше можна стратити моральну рівновагу.

Прокуратор перебиває.

Тут встав прокуратор і заявив спокійним тоном ось що: Я вже раз просив, щоб оборонці не переводили анальогії між польським визвольним рухом і тим, що робить ОУН. Не буду арґументувати — чому. Скажу лише, що ніяких анальогій нема і якщо хтось намагається їх наводити, то робить це з метою пропаґанди ОУН.

Оборонець звернувся до трибуналу, щоб лише предсідник згідно з законом карної процедури виконував нагляд над оборонцями.

Предсідник по тихій нараді з вотантами звернувся до оборонця, щоб дав цьому спокій. Обор. д-р В. Загайкевич ствердив лише, що прокуратор перериває промови оборонцям у спосіб, що його не передбачає закон карної процедури.

Без дальших анальогій — говорив далі оборонець — мусимо лише ствердити, що в часі, коли інші народи створили свої держави, нашому народові не пощастило здійснити найвищої національної ідеї. І це було причиною, що багато з цих людей кинулися до підпольної орґанізації, щоб здійснювати цю ідею. Може їх діяння суперечить постановам карного кодексу, але оборонці мають обовязок стояти на субєктивному становищі підсудних і говорити їхніми катеґоріями. Вони вибрали шлях ірраціоналізму. Оборонець пригадав, що всюди було так там, де нарід, хочби лише в минулому боровся за свою самостійність. Коли оборонець хотів подати примір з революційноїційної боротьби італійських карбонарів, предсідник не дозволив йому.

Самосуд мадярів над батьком Мащака.

Опісля оборонець розглянув конкретний закид приналежности до ОУН підс. Мащака, який хоче стояти мов вояк серед куль. Оборонець пригадав, що коли підс. Мащак мав 6 років, його батька порубали мадяри з 42-ма іншими невинними українцями та українками на вулиці в Перемишлі в 1914 р. Це масове вбивство виконали озвірілі мадяри без суду, без ніякого доказу вини. Така подія може мати великий вплив на душу дитини. Згадав норвезьку пісню про смерть батька на розгойданих хвилях моря, яку співає мати дитині. Хто знає, чи подібної пісні не співала мати Мащака свому синові. Підс. Мащак — говорив оборонець — признався до приналежности до ОУН і заявив, що це був його обовязок супроти свого народу. Далі признався, що був лише рядовиком в орґанізації і до верхівки не належав. Ніяких приказів нікому не видавав. Був лише посередником між Мигалем та орґанізацією, коли Мигаль хотів виступити з ОУН. Приказ убити бл. п. дир. І. Бабія та нарис ситуаційного пляну на бібулці видав Мигалеві Малюца, а не Мащак. І тому оборонець звернувся до присяглих суддів, щоб заперечили питання щодо підс. Мащака, бо він взагалі непричасний до участи в убивстві дир. Бабія.

Ніодного доказу про приналежність до ОУН.

З черги оборонець основно проаналізував закиди щодо підс. В. Свенціцької і виказав, що нема ніодніського доказу її приналежности до ОУН. Оборонець довше спинився над життям підсудної, яка всеціло присвятила ввесь свій час науці в університеті, де студіювала фільософію, музикольоґію та вчилася чужих мов. У вільних хвилинах працювала з Національному Музею і витончувала свій мистецький талант, щоб у цій ділянці працювати на користь і славу своєї батьківщини, України. Обговоривши суперечні зізнання підс. Мигаля, який лише у слідстві обтяжив підс. Свенціцьку, а на обох розправах відкликав ці свої зізнання і неясні зізнання підс. Зарицької оборонець виказав, що Свенціцька є лише гарячою патріоткою і ніякої вини за собою не має. Тому присяглі судді рішуче повинні заперечити її приналежність до ОУН, бо на основі зізнань Мигаля не можна навіть підозрівати, а не то дискутувати про приналежність Свенціцької до ОУН. Вкінці оборонець виказав, що нема теж ніякого доказу, щоб підс. Свенціцька слідкувала за ком. Кособудзьким і щоб повідомляла про це своїх зверхників. А що Свенціцька переходила колись вул. Казимірівською, не є ніяким доказом її вини. Тому звернувся теж до присяглих суддів, щоб заперечили і це питання.

Свою, дійсно гарну двогодинну промову, яка зробила враження на суддів і на присутніх, закінчив оборонець цитатом з писань марш. Пілсудського про вплив вязниці на формування політичної думки.

Опісля прегарну промову виголосив останній оборонець **д-р В. Старосольський,** яку з технічних причин подамо щойно завтра. Слід лише згадати, що обом оборонцям, які промовляли в пятницю, ґратулював навіть прокуратор. Промови всіх 10-ох попередніх оборонців залишили теж незатерте враження не лише між публикою, але теж між суддями, які дуже уважливо прислухувались до цих промов. Оборонці основно опанували безліч фактів та обширний матеріял і по влучній аналізі закидів, які торкалися поодиноких підсудних, заперечили багато закидів прокуратора.

Кінець буде).

Розмова з ґенґстером.

Грошей не маю, та тут напроти живе мій приятель, то я піду до нього й позичу кілька центів.

УКРАЇНСЬКИЙ РУХ В АРҐЕНТИНІ

(Допис з Арґентини для „Свободи").

Українська Стрілецька Громада в Арґентині від ряду літ веде між українською еміґрацією націоналістичну роботу. Вона визнає, як зрештою це робить величезна більшість іншої соборницької еміґрації, український націоналізм як одиноку реальну силу, що у майбутньому змаганню за українську державність гратиме вирішальну ролю. Хоч ця еміґрація під матеріяльним оглядом куди гірше стоїть від еміґрації Америки чи Канади, то всеж таки її зусилля на національно - політичному полі не є малі. Вона видає націоналістичну пресу, ширить націоналістичну освіту серед наших людей, скупчує їх в орґанізації, влаштовує ріжні національні свята та переводить збірки на визвольну боротьбу в рідному краю. Вона гідно піддержує традиції бувшої української армії, як теж робить усе, що в її силі, щоб осягнути якнайбільшу поміч тим визвольним змаганням, що ведуться на рідних землях сьогодня.

Передвоєнна еміґрація, яка скупчилась на півночі Арґентини (територія Міссіонес), не представляє для нас великої вартости. Є це люди головно з Покуття та волинської і подільської ґубернії, без освіти, привичаєні до „жування насущного". Нараховує вона коло 20,000 душ. Живе вона в компактній громаді, рахуючи себе австріяками, румунами і польонесами. Діти їх вже арґентинці, привичаєні до газардової гри, поєдинків і пиянства. Їх не оминув арґентинський сентименталізм і „лібертат". Брати її під увагу з ціллю перевиховання — це майже безвиглядна річ. Але натомісць її можна використати для матеріяльної піддержки визвольній боротьбі. Та це міг би зробити тільки священик-патріот. Та, на жаль, таких у нас небагато.

Приїзд повоєнної еміґрації датується від року 1922. Це вже українці свідомі, люди активні, а навіть патріоти, одначе без ширшого світогляду. Бувають серед них люди з вищою освітою. Це переважно наддніпрянці, що заїхали сюди з Чехії, Польщі та Румунії. Значно менше інтелігенції нараховується серед галичан. Щодо більшости інтеліґентів, наддніпрянських і наддністрянських, то мається враження, що це люди перетомлені фізично і духово. В розмовах з ними, як теж у дискусіях, мається враження, що їх найвищим бажанням є здобути гроші, та спокійно і безжурно зажити в добробуті. Вітчина, українська проблема та визвольні змагання, це для них річи другорядної ваги. Якась дивна віра пробивається у них, що цього роду справи будуть порішені самі собою. Дехто з них навіть вірить, що українська справа це справа Гітлера чи Мусолінія, чи якогось іншого чинника. Громадська праця, це у них посада, на якій вони совісно служилиб від першого до першого, від години до години. Всі вони пересяклі партійництвом й поза партійну догму не виходять. Для них націоналізм як світогляд, це занадто абстрактна річ, щоб вони могли ним перенятись. Тому більшість з них його відкидає.

В другому ряді за тими, „з вищою освітою людьми", стоять молодші люди, з меншою освітою, з двома, чотирма, чи шістьма ґімназійними клясами, які одначе передтим брали колись у краю живу участь у революційній боротьбі, як теж працювали в ріжних краєвих інституціях, в окруженні ідейних людей. Ці люди рвуться до праці, виявляють жертвенність і посвяту, одначе з огляду на слабший інтелект, вони часто підпадають під вплив першої ґрупи громадян. Таким чином кожний „вищий" інтеліґент має своїх менших „адораторів" і через них, в більшій, або меншій мірі, старається впливати на загал. Спора частина загалу свої духові потреби обмежує до церкви, зновуж інша частина топить їх у комунізмі. Та найбільша частина стоїть на боці, байдужа до всього. Її можна би притягнути до громадського зорґанізованого життя, та потрібно до цього більшого числа ідейних та розумних провідників. Як згадано вище, по змозі своїх сил робить це Стрілецька Громада. Перед нею, робили це частинно Просвіти. Ціла повоєнна еміґрація в Арґентині виносить біля 80,000 душ, з чого 85% походять із західньо - українських земель, а 15% зі східніх. (П).

Славний російський байкар Крилов любив добре зїсти, нераз і переївся так, що ледви рухався і з того дуже терпів. Раз вкінці мусів з того покластися до ліжка.

Саме тоді відвідав його письменник Ґнєдич і став йому докоряти.

— Ах, Іване Андреїчу, ви повинні би шануватися на будуче та негайно прикликати лікаря.

— Алеж Миколо Іваничу, — відповів Крилов — та я сам встану — а зрештою я маю моло грошей.

— Іване Андреїчу, не забувайте, що здоровля дорожче ніж гроші!

— Дайте спокій! — сказав Крилов, — як це можна говорити...! Цю приповідку напевно лікарі придумали.

—o—

Мала жінка дуже малого, малесенького чоловіка. Довго молилася, щоб Бог учинив таке чудо, щоб чоловік її підріс. Одної ночі чоловік пробудився і кричить:

— Жінко вставай, засвіти світло, я вже виріс, для мене вже й ліжко закоротке: я вперся ногою до дощок, а головою сягаю другого кінця ліжка.

Жінка зірвалася врадувана, засвітила світло й бачить: чоловік крізь сон перевернувся і лежить у ліжку впоперек!

ЦИГАНСЬКІ ПЕРЕКАЗИ

Походження та мова циганів. — Переслідування. — Про дивдерев і ненаїсного цигана. — Королева ворожок. — Звичаї.

—o—

Дивні люди переходили з початком 15-го століття мадярськими степами. Їх провідники „вайди" на конях, у барвних, незвичайних одягах, із великими срібними ґудзиками, титулувалися князями Єгипту, а за ними тяглося багато соток смаглявих людей, у коліровому лахмітті, з худощавими кіньми, ослами, ведмедями, з голими дітьми на возах, а всюди по дорозі просили милостині. Звали їх „роме", що в коптійській, отже пізно-єгипетській мові значить „чоловік", а самі вони говорили, що походять із Єгипту, одначе вони прокляті, бо їх предки відмовили схоронища Матері Божій, як утомлена з Ісусом просила притулку. За за мають покутувати: все мандрувати.

З таким переказом появилися в Европі, а сьогодні ще звуть їх еспанці й англійці єгиптянами (Gypsy), мадяри „народом Фараона", французи „богеміенс" і т. д. Без назви та рідного краю зайшли в усі закутини Европи, а ніхто поправді не знає точно їх історії. Щойно німецький вчений досліджуючи їх мову, дійшов у 1777 році до висновку, що батьківщиною циганів є Індія, а Пот, Мікльосіч, Ґрельман і інші ствердили в циганській мові багато схожости з індійсько-кавказькими діялектами, головнож із діялектом „дард". Та чому цигани покинули свій рідний край, або хто їх вигнав, тяжко ще сьогодні ствердити.

Таксамо не погоджуються вчені щодо походження назви „цигани". Мікльосіч виводить її від малоазійської секти самаританів „атінґані", інші від індійського племени „чанґар" або „цінґаріс". Певне лише те, що давно, заки ще розійшлися по світі, довго жили в Греції, а покинули її щойно в 1340 році. В усіх циганських діялектах подибуємо багато слідів грецької мови.

Ніде циганів не любили, хоч циганкам приписували якісь надлюдські прикмети, дар ясновидности, пророцтва та чародійної сили. Парлямент в Орлеані постановив у 1561 році, що циганів треба винищити до тла, цісар Леопольд I. признав їх 1701. року винятими зпід закону, а цісар Карло VI. у 1726. році приказав повбивати всіх циганів-мужчин, а хлопцям пониже 18 літ і всім жінкам пообтинати по одному вухові, а друге вухо обтяти, колиб знову вернулися в границі держави.

Одначе всі ті строгі заборони були безуспішні. Цигани не робили собі нічого з ніяких цісарських патентів і виїмкових законів, приходили й відходили так, як це їм наказував їх скитальський інстінкт, нераз як музики йшли з мадярським і турецьким військом у виправах, виливали для турків гармати, ґрали на скрипку підчас коронування короля Матія у Колошварі, вкінці були знаменитими катами у Семигороді, бо як здібні ковалі, знали як рідко хто всі тайни найбільш вирафінованих мук і тортур. Від 700 літ мандрують так постійно, як одинокий іще в Европі скитальський нарід, а вірять лише у великого опікунчого духа, що править їх долею. Не люблять праці, не дадуть підкупитися заробітком, не бажають культури, а бачать лише у „волі" найвищу мету свого життя.

Мандрівні цигани дуже добрі музики та не відпекуються свого походження. Лише в Семигороді заховалися в найчистійшій формі й там теж заховалися їх цікаві перекази. До найстарших їх переказів належить переказ про те, як повстала ростина дивдерев (бісдерево—Datura Stramonium), що має в собі багато атропіни. Ось зміст того переказу:

„Один мудрий циган-чарівник забажав оженитися лише з тою жінкою, яка ніколи не противилася би його волі. Він знайшов гарну дівчину та жив з нею кілька літ щасливо. Аж одного разу забула вона нарочно його збудити. Він прокляв її за це та перемінив у ростину дивдерев, яку оминають і звірята і люди, а її дітей засудив на вічне скитання. Перемінену в дивдерев жінку возять зі собою всюди прокляті діти, а цигани це саме потомки цієї казочної пари.

Відомим теж є фактом, що дивдерев привезли до Европи цигани та уживають його для вивару любовного напитку. Люблять страву, приладжену з їжака; може бути, що це також має символічний звязок з дивдеревом.

Інший переказ каже, що жив раз циган Цальо, дуже ненаїсний. Їв за 20 людей, а ніколи не був наїджений. Щоби зовсім заспокоїти свій голод пішов Цалю до короля на службу. Як король спитав його, що взагалі вміє робити, відповів Цальо, що вміє їсти за двацятьох. Король розсміявся та обіцяв Цаля взяти на службу, одначе під умовиною, що відгадає такі три загадки: Підеш — сказав король — з мого дому, а потім вернешся, одначе ні в день ні в ночі, ні босий, ні в чоботах, колиж вкінці вже тут будеш, маєш бути, ані дома, ані надворі. Цальо пішов, а як стало смеркати вернувся знову, одначе так, щоноперед себе розвивав звій полотня та щойно по нім ступав ногами. Коли врешті дійшов до королівського дому, сів на порозі, та одну ногу держав внутрі дому, другу назовні. Король сміявся та був задоволений. Цалеві жилося тепер добре, оженився і мав багато дітей. Та біда, бо всі були такі самі ненаїсні, як їх батько. Того вкінці навіть королеві було забагато, тому прогнав усю родину, бо боявся, що геть його обідять так, що самому прийдеться піти за прошеним хлібом. Від цієї то ненаїсної родини походять нинішні цигани, що мають величезний апетит і ніколи не можуть наїстися."

Цигани оповідають теж у своїх переказах про королеву ворожок Татую. Як вона розпустить волосся на вітрі, зараз повстає буря, град. Вірять цигани в осоружних „бувущів", запеклих ворогів людини. З їх причини бувають землетруси. Вірять у підземних „нівашів", що мають пишні тереми у руслах рік, велитня „Машмурдало", людей-звірів „лохуличів", їх ворогів песиголовців, вкінці демона „Хаґріна", що подобає на їжака, якого пазур, спалений на вогні, може воскресити небіжчика.

Культ номерших для циганів найбільше свято. Бога, як ми, не знають зовсім. Не знають теж подружжя, бодай у нашому розумінні. Звичайно циган купує жінку й відтоді стає необмеженим її власником. Та понад ним стоїть „циганська мати", найстарша жінка в циганській ватазі. Незамужні циганки мають повну свободу у своїх любощах заки вийдуть замуж, зате коли замужна циганка зраджує чоловіка, то це найбільша ганьба. Замуж може вийти циганка щойно тоді, коли вплете у волосся срібну прикрасу, а в косах попричіпляє великі срібні монети, звичайно талярі цісаревої Марії Тереси. Підчас весілля оживає ввесь циганський табор, забава йде в землянках і в діравих шатрах, грає скрипка, цимбали, чути веселі сміхи. Серед забав і пиру традиційного їжака запиваються всі мадярським вином. А потім запрягають коні й молода пара пускається в світ у темну ніч назустріч невідомій долі.

Запросив мужик на весілля знайомих із подальших сіл. Все було добре. Гості гостилися три дні. Коли вже мали вернутися домів, пустився зливний дощ. Паде один день, паде другий, ба третій. Господар і господиня мало зі шкіри не вискочать. Третього дня, коли дощ лив наче з ведра та коли вже гості в хаті зїдали весільні останки, вийшов господар за двері та став голосно молитися:

— Ах Боже, коли ти колинебудь мав гості, то змилосердися наді мною, вчини, щоб перестав падати цей дощ, а то геть обідять мене!

—o—

В товаристві обезпечень.

— Прикро нам, але не можемо вас обезпечити на життя.

— Чому?

— Бо маєте вже 94 роки.

— Це мене дуже дивує. Адже статистика виказує, що в тім віці дуже мало людей умирає.

БЛИЗНЯТА ТАРЗАНА. (60)

З приємним биттям серця підходив Бааду під браму свого села. Підійшовши ближче, він з цілої сили заверещав: „Відчиняй! Відчиняй!" Колиж почув, що з другого боку підходять до брами люди, він почав далі верещати, не чекаючи, аж вони відчинять браму: „Тарзан умер, убив його слон!" Вістка мов блискавка рознеслась по селу.

Дік і Док почули, що щось сталось у селі, та не знали, що саме. Вони бачили тільки якусь радісну метушню серед людоїдів і вперте повторювання якоїсь фрази. Та вслухуючись ближче, вони зрозуміли, про що верещали чорношкірці. Вони оспівували кінець Тарзана. Серця хлопців сповнив ледовий сум і пригноблення.

„Це все наша вина", Док заговорив розпучливо. „Так", відповів Дік, „колиб ми не були такі легкодушні й не загубились у нетрях, то все булоб гаразд і Тарзан був би жив. А тепер не тільки Тарзан згинув, але і нам те саме приходить". Док мовчав. Смерть Тарзана так пригнобила його, що він попав у цілковите знеохочення.

Скоро після цього завізвано хлопців знов перед ватажка людоїдів. У їх присутності ватажок торжественно заговорив до Бааду: „Це ти, що завів Тарзана у Долину Смерти. Тобі припаде в нагороду найкращий кусок на нашому бенкеті". Бааду поглянув задоволено на хлопців і, шукаючи оленочима того „куска", облизував свій плюгавий рот.